

יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: "ואספת דגנך" - הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה?! אלא: בזמן שישאל עושיין רצונו של מקום - מלאכתך נעשית על ידי אחרים, שנאמר: "ועמדו זרים ורעו צאנכם" וגו'. ובזמן שאין ישראל עושיין רצונו של מקום - מלאכתך נעשית על ידי עצמך, שנאמר: "ואספת דגנך", ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידך, שנאמר: "ועבדת את אויבך" וגו'. **אמר אביי**: הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידך, כרבי שמעון בן יוחי - ולא עלתה בידך.

6. שולחן ערוך אורח חיים סימן קנו סעיף א

אח"כ ילך לעסקיו, דכל תורה שאין עמה מלאכה - סופה בטלה וגוררת עון, כי העוני יעבירו ע"ד קונו. ומ"מ לא יעשה מלאכתו עיקר אלא עראי, ותורתו קבע, וזה וזה יתקיים בידו.

7. משנה ברורה סימן קנו

(ב) עיקר - אלא יעשה רק כדי פרנסתו, אך בזה גופא צריך להזהר מפיתוי היצר שמפתהו שכל היום צריך השתדלות על הרוחה זו. והעיקר שיתבונן בעצמו מה הוא הכרח האמיתי שאי אפשר בלעדו, ואז יכול להתקיים בידו שיהא מלאכתו עראי ותורתו עיקר: **(ג) בידו** - כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט, וישלח לו ברכה במעשה ידיו:

8. ביאור הלכה סימן קנו סעיף א

סופה בטלה וגוררת עון - כתבו הספרים שזהו נאמר לכלל העולם, שאין כולם יכולים לזכות לעלות למדרגה רמה זו להיות עסקם רק בתורה לבדה, אבל אנשים יחידים יוכל להמצא בכל עת באופן זה... והקב"ה בודאי ימציא להם פרנסתם. וכעין זה כתב הרמב"ם פ"ג מהלכות שמיטין ויובלות: "ולא שבט לוי בלבד"... ובפרט אם כבר נמצאו אנשים שרוצים להספיק לו צרכיו כדי שיעסוק בתורה בודאי לא שייך זה, ויששכר וזבלון יוכיח:

9. שיחת אבות לרב יצחק דדון שליט"א

יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ - במאמר יפה ועמוק בא **מין הראי"ה קוק** זצ"ל להציב ולהתוות את דרך החינוך של הבנים, ולהזהיר מטעות נפוצה בין ההמון התופסים את דברי התנא שכאן כפשוטם, שכך הדרך לחנך את הילדים מתחילה, תורה עם דרך ארץ, ולא כן הדבר, כותב מרן הרב זצ"ל, היסוד הראשי הוא תורה, ותורה צריכה להיות בתחילה נקייה מכל ערבוב, ורק אח"כ "עם דרך ארץ", נלווה ונוסף לתורה, וכה כותב: "מטרת החינוך היא להכשיר את האדם לצורתו המתוקנת, שהנקודה המרכזית שבה היא לעשותו טוב וישר. מאז אשר החל אברהם אבינו לקרוא בשם ה', היתה לנו לנחלה, כי כל מה שתהיה מושרשת בלבו של אדם יותר הקריאה בשם ה', כן יגדל טובו ויושרו, ויהיה יותר מאושר לעצמו ולחברה כולה... וכאשר לתכלית השרשת הקריאה בשם ה' בלב ונפש, ביחיד ובאומה בכלל, דרוש תלמוד קבוע, משחר טל הילדות של האדם, על כן לקח לו מקום בראש החינוך הישראלי ת"ת, ודוקא ת"ת ולא ידיעות אחרות שאין מטרתן כי אם להכשיר את האדם למלחמת החיים, ולא לעשותו טוב וישר לפני ה' ואדם. הכשרת האדם למלחמת החיים נחשבה בנו תמיד למדרגה השניה של צדדי החינוך, ולא לעצם מטרתו" (אגרות הראי"ה ח"א עמ' ריח).

10. תפארת ישראל אבות פרק ב משנה ב

יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ - ר"ל, לימוד התורה הוא יפה רק כשיש עמה מוסר וענווה:

1. משנה מסכת אבות פרק ב משנה ב

רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שגייעת שניהם משכחת עון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, וכל העמלים עם הצבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד, ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם:

2. תולדותיו של גמליאל בר רבי

בדור המעבר בין התנאים לאמוראים. נשיא ישראל. בנו הבכור של רבי. ישב על כסא הנשיאות אחר פטירת אביו (כתובות ק"ג ע"ב). היה תלמיד מובהק לאביו (חולין צ"ח ע"א). אחיו רבי שמעון היה גדול ממנו בחכמה, והוא היה גדול ממנו ביראת חטא (כתובות שם). שני בניו היו ר' יהודה נשיאה והלל (פסחים נ"א ע"א). ר' יהודה נשיאה שישב על כסאו, היה תלמידו המובהק (ירו', ביצה פ"א).

3. ר' עובדיה מברטנורא אבות פרק ב משנה ב

דרך ארץ - מלאכה או סחורה: **שיגייעת שניהם משכחת עון** - שהתורה מתשת כחו של אדם, והמלאכה מפרכת ומשברת את הגוף, ומתוך כך יצר הרע בטל ממנו: **וכל תורה שאין עמה מלאכה** - ואם תאמר יהא עמל בתורה תמיד וגייעתה תהא משכחת עון, ומה צורך למלאכה? לכך הוזקק לומר "וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה", לפי שאי אפשר לו בלא מזונות, ומלסטם את הבריות ומשכח תלמודו: **יהיו עוסקין עמהם לשם שמים** - ולא כדי ליטול עטרה לומר כך וכך עשיתי בשביל הציבור: **שזכות אבותם מסייעתן** - שזכות אבותן של ציבור וצדקתן העומדת לעד היא המסייעת אל העוסקין עמהן להוציא לאור צדקן, ולא מצד טוב השתדלותן של העוסקים: **ואתם מעלה אני עליכם שכר** - אעפ"י שאין הדבר בא לידי גמר טוב מצד מעשיכם אלא בשביל זכות אבותם של ציבור, מעלה אני עליכם שכר כאילו אתם עשיתם הישועה הזאת בישראל, הואיל ואתם עוסקים לשם שמים... **ורמב"ם פירש**, ואתם מעלה אני עליכם שכר כאילו עשיתם, אם בשעה שאתם עוסקים עם הציבור נתבטלתם מעשיית איזו מצוה בשביל עסקי הציבור, מעלה אני עליכם שכר כאילו עשיתם אותה מצוה שנתבטלתם ממנה:

4. פירוש רבינו יונה על אבות פרק ב משנה ב

שיגייעת שניהם משכחת עון - כלומר מסיר יצר הרע... שעל ידי שהוא יגע בתורה ובמלאכה לא ישלש עליו יצר הרע, כי בכל עת אשר לא יהיה דשן ושמן לא יערב לו לעשות עבירות, לכן יעסוק בתורה שמתשת כחו של אדם וגם במלאכתו לכדי חיותו ולא יעמד בטל לעולם פן יתענג ורם לבבו לשכח את ה' אלהיו כענין שנאמר: "וישמן ישרון ויבעט": **וכל התורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה** - כענין שאמרו במכילתין: "אם אין קמח אין תורה", הענין כמשמעו כשיתבטל ממלאכה מביאתו אל העוני וגוררת כמה עונות ורעות רבה, כי מפניה יאהב מתנות ולא יחיה ויחניף בני אדם אף אם הם רשעים כדי שיתנו לו. גם כי יתם הכסף מהמתנות יהיה גנב... לבל ימות ברעב, ובהגיע אדם אל המדות האלה אין מעצר לרוחו ולא ינוח ולא ישקוט עד יעבור על כל המצות האמורות בתורה כי עבירה גוררת עבירה, ועל זה אמרו רז"ל (ברכות ד"ח): "כל הנהנה מיגיעו עליו הכתוב אומר: "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך". אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא...

5. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה עמוד ב

רבי חנינא בר פפא רמי: כתיב: "ולקחתני דגני בעתו", וכתיב: "ואספת דגנך"! לא קשיא: כאן בזמן שישאל עושיין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושיין רצונו של מקום. **תנו רבנן**: "ואספת דגנך" - מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך",